

โอเคเนชั่นบล็อกในฐานะวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง

นิตา หมอชาติ
พิรงรอง งามสุด

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ‘โอเคเนชั่นบล็อกในฐานะวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง’ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองของเว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) โดยเลือกศึกษาเฉพาะพัฒนาการ กระบวนการผลิตเนื้อหา การจัดการรูปแบบและลักษณะในการนำเสนอเนื้อหา รวมทั้งความสัมพันธ์ในเชิงเนื้อหาของเว็บไซต์โอเคเนชั่นและสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป (สื่อหนังสือพิมพ์และอินเทอร์เน็ต) โดยใช้วิธีวิจัยทั้งเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาบล็อกและระบบแสดงความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นมีลักษณะของวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเป็นอิสระของผู้ใช้เว็บไซต์ ประกอบกับคุณลักษณะสำคัญอื่นๆ เช่น ความหลากหลาย รูปแบบมีความยืดหยุ่น และการรายงานข่าวในระดับรากหญ้า เป็นต้น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เนื้อหาส่วนใหญ่ยังคงเป็น

นิตา หมอชาติ (นศ.ม. วารสารสนเทศ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551) และ ดร.พิรงรอง งามสุด (Ph.D., Simon Fraser University) เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “โอเคเนชั่นบล็อกในฐานะวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง” โดยมี ผศ.ดร.พิรงรอง งามสุด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้รับการประเมินผลการสอบวิทยานิพนธ์ได้ในระดับดีมากของสาขาวารสารสนเทศ

ประเด็นจากความสนใจส่วนบุคคลของบล็อกเกอร์และประเด็นที่สะท้อนจากสื่อกระแสหลักมากกว่าประเด็นสาธารณะ อีกทั้งยังมีความเป็นอัตวิสัยสูงจากการสอดแทรกความเห็นและการเล่าเรื่องในมุมมองด้านเดียว ขณะที่ระบบแสดงความคิดเห็นเป็นพื้นที่เพื่อการปฏิสัมพันธ์มากกว่าการอภิปรายอย่างมีเหตุผล โอเคเนชั่นจึงไม่สามารถเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างเต็มรูปแบบได้ นอกจากนี้พบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นมีความสัมพันธ์ในด้านการบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับสื่อสารสนเทศในเครือเนชั่นฯ โดยทำหน้าที่เป็นช่องทางการสื่อสารสู่สาธารณะที่เพิ่มเติมจากสื่อกระแสหลัก และเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารแห่งใหม่สำหรับสื่อทุกแขนงในองค์กร

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

“บล็อกได้ทำหน้าที่เดียวกันกับแท่นพิมพ์เมื่อ 5 ทศวรรษก่อน มันจะปฏิวัติระบบสื่อสารมวลชนใหม่ทั้งหมด โดยจะย้ายอำนาจจากมือของสื่อมวลชน บรรณาธิการ สำนักพิมพ์ ไปสู่มือของประชาชนทุกคนโดยเท่าเทียมกัน”

Rupert Murdoch

(Wired, กรกฎาคม 2006 อ้างถึงในวุฒิชัย กลุณณะประกกรกิจ, 2549)

ในยุคสังคมสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต เป็นสื่อสารมวลชนที่เสริมสร้างให้เกิดความเท่าเทียมกันในกระบวนการสื่อสาร โดยผู้ใช้สามารถเป็นได้ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร **บล็อก (Blog) หรือเว็บล็อก (Weblog)** เป็นเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบหนึ่งบนอินเทอร์เน็ตที่ผู้ใช้สามารถสร้างเนื้อหา บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ หรือบันทึกบทความของตนเองลงบนเว็บไซต์ โดยเนื้อหาของบล็อก มีความหลากหลายและส่วนหนึ่งเป็นเนื้อหาที่มีความน่าเชื่อถือ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้อ่านสามารถแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่ผู้เขียนบล็อกหรือ บล็อกเกอร์ (blogger) นำเสนอได้

จากคุณลักษณะดังกล่าว ทำให้บล็อกได้รับความนิยมจากผู้ใช้อินเทอร์เน็ตอย่างล้นหลามและกลายเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวงการสื่อสารมวลชนโลกในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา

การถ่ายทอดสารสนเทศและการสื่อสารผ่านบล็อกได้ก่อให้เกิดการสนทนาและการแลกเปลี่ยนข้อมูลในไซเบอร์สเปซที่มีความคิดสร้างสรรค์และหลากหลาย ดังนั้น อำนาจในการสื่อสารส่วนหนึ่งจึงถูกเปลี่ยนผ่านจากมือของผู้สื่อข่าวกระแสหลักและองค์กรข่าวมาที่พลเมืองผู้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดลักษณะของวารสารศาสตร์รูปแบบใหม่ที่อาศัยพลังขับเคลื่อนจากผู้ใช้อินเทอร์เน็ตนับล้าน ที่เรียกว่า วารสารศาสตร์ภาคพลเมือง (Citizen Journalism) หรือวารสารศาสตร์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Journalism) ซึ่งหมายถึง ลักษณะของวารสารศาสตร์ที่ประชาชนทั่วไปมีบทบาทในการรวบรวม รายงาน วิเคราะห์และกระจายข่าวสารและข้อมูล โดยมีเป้าหมาย คือ การเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นอิสระ เชื่อถือได้ ถูกต้อง และแพร่กระจายในวงกว้าง (Shayne Bowman และ Chris Willis, 2003:9)

“โอเคเนชั่น” (www.oknation.net) เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการพื้นที่บล็อกโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในเครือบริษัท เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) ที่มีวัตถุประสงค์หลักตามแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองอย่างชัดเจน โดยการให้ประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไปมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหา และขับเคลื่อนเว็บไซต์ในฐานะ “นักข่าวพลเมือง” (Citizen Journalist) หรือ “นักข่าวอาสา” โดยมีคำขวัญประจำเว็บไซต์ว่า “ทุกคนเป็นนักข่าวได้” (Biz Week, 6-12 เมษายน 2550)

สมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก สามารถจัดการพื้นที่บนไซเบอร์สเปซและมีหน้าที่เป็นบรรณาธิการได้ด้วยตนเอง โดยพวกเขาไม่เสียภาพในการเผยแพร่เนื้อหาและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ ในสังคมอย่างรอบด้าน สมาชิกบางส่วนจึงได้ใช้สิทธิการสื่อสารในฐานะ “นักข่าวอาสา” รายงานเหตุการณ์ต่างๆ ที่ตนได้พบเห็นหรือเรื่องราวในชุมชนของตนสู่มวลชน (พรชชาติ กุหลาบ, 2550) ในขณะที่ระบบแสดงความคิดเห็นต่อท้ายเนื้อหาบล็อกแต่ละบล็อก ก็เป็นพื้นที่สาธารณะที่ทำหน้าที่เป็นเวทีอภิปรายออนไลน์ที่จะทำให้บล็อกเกอร์และผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างมีเสรีภาพ ได้ศึกษาข้อมูลอย่างรอบด้านและ

อาจก่อให้เกิดมุมมองใหม่ในประเด็นต่างๆ ที่บล็อกเกอร์เลือกนำเสนอ การเกิดขึ้นของโอเคเนชั่นจึงเปรียบเสมือนการเปิดโอกาสให้พลเมืองได้เข้ามามีส่วนร่วมในห้องข่าวซึ่งน่าจะมีประโยชน์ในการเสริมการทำงานของบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ในฐานะองค์กรสื่อกระแสหลัก

ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการนำเสนอข่าวสารสู่มวลชนและการแสดงความคิดเห็นในมุมมองของพลเมือง ตามแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองในโอเคเนชั่นบล็อกนี้ อาจสร้างมิติใหม่ในการสื่อสารที่สังคมไทยอาจไม่เคยพบมาก่อน และอาจเป็นการเสริมพลังในการเข้าถึงสื่อและการใช้สื่อให้กับประชาชนไทยอีกทางหนึ่ง ดังนั้น งานวิจัยนี้ จึงมุ่งศึกษาลักษณะของวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ปรากฏบนเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก โดยการศึกษาจากพัฒนาการ กระบวนการผลิตเนื้อหา การจัดการเว็บไซต์ รูปแบบและลักษณะการนำเสนอเนื้อหา รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองกับสื่อสารสนเทศในเครือบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตในประเทศไทยต่อไป

ปัญหาคำวิจัย

1. โอเคเนชั่นบล็อก มีพัฒนาการ กระบวนการผลิต และการจัดการอย่างไร
2. โอเคเนชั่นบล็อกมีรูปแบบและลักษณะในการนำเสนอเนื้อหาอย่างไร
3. โอเคเนชั่นบล็อกมีความสัมพันธ์ในเชิงเนื้อหา กับสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป อย่างไร
4. โอเคเนชั่นบล็อกสะท้อนความเป็นวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองหรือไม่ อย่างไร

นิยามศัพท์

โอเคเนชั่นบล็อก หมายถึง เว็บไซต์ในเครือบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ที่ให้บริการพื้นที่บล็อกโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ที่ประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทุกคนสามารถลงทะเบียนเป็นสมาชิกเพื่อสร้างบล็อกของตนเองหรือแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหาประเด็นต่างๆ ในเว็บไซต์

สมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก หรือ บล็อกเกอร์ (Blogger) หมายถึง ผู้ที่ลงทะเบียนสมาชิกในโอเคเนชั่นบล็อก โดยสมัครเพื่อเขียนบล็อก ซึ่งในงานวิจัยนี้จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. สมาชิกเว็บไซต์นักข่าวเนชั่น หมายถึง สมาชิกเว็บไซต์ซึ่งเป็นผู้สื่อข่าวอาชีพในเครือบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ซึ่งใช้โอเคเนชั่นบล็อกเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะ
2. สมาชิกเว็บไซต์นักข่าวอาสา หมายถึง สมาชิกเว็บไซต์ที่เป็นประชาชนทั่วไป ซึ่งใช้โอเคเนชั่นบล็อกถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะ

วารสารศาสตร์ภาคพลเมือง (Citizen Journalism) หมายถึง ลักษณะของวารสารศาสตร์ที่ประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไปมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหา โดยใช้โอเคเนชั่นบล็อกเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงและถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารหรือความคิดเห็นสู่สาธารณะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นอิสระถูกต้องและเชื่อถือได้

พัฒนาการ หมายถึง การศึกษาถึงความเป็นมาของเว็บไซต์และความเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุประสงค์ บุคลากร การงานในเว็บไซด์ เงินทุน การจัดการกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเว็บไซต์จนถึงปัจจุบัน

กระบวนการผลิต หมายถึง การศึกษาถึงกระบวนการผลิตเนื้อหาเพื่อเผยแพร่บนบล็อกส่วนบุคคลของสมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

การจัดการ หมายถึง การศึกษาถึงการจัดระบบสมาชิก การจัดการพื้นที่บล็อก การจัดการเนื้อหาในหน้าแรกของเว็บไซต์และการกำกับดูแลเนื้อหาของเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

สื่อสารสนเทศ หมายถึง สื่อหนังสือพิมพ์และสื่ออินเทอร์เน็ตในเครือบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองทางอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

2. ในเชิงวิชาการสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองในประเทศไทย

3. องค์การสื่อกระแสหลักในฐานะผู้ผลิตสื่อสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าถึงและแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อเพื่อเพิ่มศักยภาพในการรายงานข่าวขององค์กร

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง 'โอเคเนชั่นบล็อกในฐานะวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง' มีดังนี้

1. ทฤษฎีการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ (Computer-Mediated Communication)

2. แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะในไซเบอร์สเปซ (Public Sphere in Cyberspace)

3. แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมือง (citizenship)

4. แนวคิดเรื่องสิทธิการสื่อสารของพลเมือง (Communication Right)

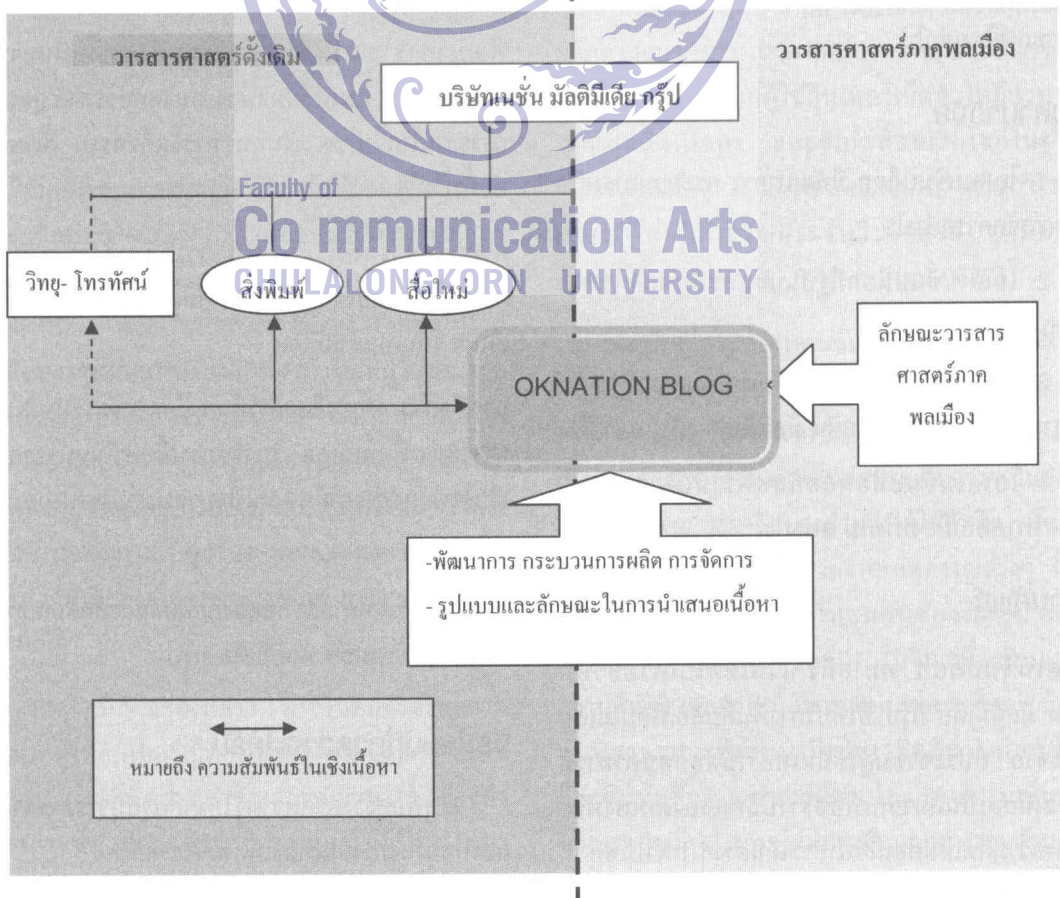
5. แนวคิดเกี่ยวกับบล็อก(Blog)

6. แนวคิดเกี่ยวกับวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง (Citizen Journalism)และประสบการณ์ในต่างประเทศ

7. แนวคิดเรื่องชุมชนออนไลน์ (On-line Community)

8. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Democratic-Participant Media Theory)

กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยทั้งในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการต่างๆ ในการศึกษาคำตอบของคำถามแต่ละข้อแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

คำถามข้อที่ 1 ที่ว่า ‘โอเคเนชั่นบล็อกมีพัฒนาการกระบวนการผลิตและการจัดการอย่างไร’ จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหาร บรรณาธิการเว็บไซต์และผู้ดูแลเว็บไซต์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 4 คน 2) สมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 35 คน จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ สมาชิกเว็บไซต์กลุ่มนักข่าวอาสา¹ จำนวน 25 คน และสมาชิกเว็บไซต์กลุ่มนักข่าวเนชั่น² จำนวน 10 คน

คำถามข้อที่ 2 ที่ว่า ‘เว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อกมีรูปแบบและลักษณะในการนำเสนอเนื้อหาอย่างไร’ ใช้การวิจัยเชิงปริมาณด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะการนำเสนอเนื้อหาในเว็บไซต์ 2 กลุ่ม ดังนี้

1) **เนื้อหาบล็อก (เนื้อหาที่ผลิตโดยบล็อกเกอร์)** ทำการสุ่มตัวอย่างเนื้อหาบล็อกที่เผยแพร่บนเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อกตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2550 – ธันวาคม พ.ศ. 2550 โดยทำการคัดเลือกกลุ่มบล็อกที่มีเนื้อหาเชิงวารสารศาสตร์ จำนวน 8 กลุ่มบล็อก ได้แก่ การเมือง กีฬา เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์/ไอที ต่างประเทศ

ตำรวจ/อาชญากรรม ศิลปวัฒนธรรม และ นักข่าวอาสา ซึ่งรวมจำนวนเนื้อหาได้ 29,200 เอนทรี โดยทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการของ Taro Yamane ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 เอนทรี และผู้วิจัยจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบตามระดับชั้น ตามสัดส่วนจำนวนเรื่องในแต่ละกลุ่มบล็อก แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ด้วยตารางแจกแจงการวิเคราะห์ตามแนวคิดบล็อกวารสารศาสตร์ (Blog Journalism)

2) **เนื้อหาระบบแสดงความคิดเห็น (ความคิดเห็นจากผู้อ่าน)** โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาความคิดเห็นทั้งหมดที่ต่อท้ายเอนทรีบล็อกที่ทำการสุ่มได้ จำนวน 4,120 ความคิดเห็น และนำมาวิเคราะห์ตามทฤษฎีพื้นที่สาธารณะในไซเบอร์สเปซ

คำถามข้อที่ 3 ‘โอเคเนชั่นบล็อกมีความสัมพันธ์ในเชิงเนื้อหา กับสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป อย่างไร’ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหาร บรรณาธิการเว็บไซต์และผู้ดูแลเว็บไซต์ 2) สมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

คำถามข้อที่ 4 ‘โอเคเนชั่นบล็อกสะท้อนความเป็นวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองหรือไม่อย่างไร’ ผู้วิจัยจะประมวลข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างสมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

สรุปผลการวิจัย

1. พัฒนาการ กระบวนการผลิตเนื้อหาและการจัดการเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

พัฒนาการของเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

เว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) เปิดให้บริการอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2550

¹ กลุ่มตัวอย่างนักข่าวอาสา ในงานวิจัยนี้ หมายถึง สมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นซึ่งเป็นประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไป ที่ไม่ได้เป็นผู้สื่อข่าวอาชีพ แต่ใช้เว็บไซต์โอเคเนชั่นเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะ

² กลุ่มตัวอย่างนักข่าวเนชั่น ในงานวิจัยนี้ หมายถึง สมาชิกเว็บไซต์ซึ่งเป็นผู้สื่อข่าวอาชีพในเครือบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ซึ่งใช้โอเคเนชั่นบล็อกเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะ

โดยจุดเริ่มต้นในการก่อตั้งเว็บไซต์เกิดจากการที่ผู้บริหารในบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) มีความประสงค์ในการสร้างพื้นที่สาธารณะประชาธิปไตยออนไลน์แห่งใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคมอินเทอร์เน็ตของประเทศไทย อีกทั้งยังเล็งเห็นถึงความสำคัญของการให้ประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาตามแนวคิด ‘วารสารศาสตร์ภาคพลเมือง’ โดยเลือกใช้บล็อก (blog) เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเนื่องจากมีการแสดงตัวตนของผู้ผลิตเนื้อหาหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจน และยึดถือเว็บไซต์โอไมนิวส์ (ohmynews) ซึ่งเป็นเว็บไซต์วารสารศาสตร์ภาคพลเมืองในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีใต้เป็นต้นแบบทางความคิด

ในช่วงเริ่มก่อตั้งเว็บไซต์ ผู้บริหารได้รณรงค์ให้ผู้ใช้ข่าวในเครือบริษัทเนชั่นฯ ร่วมกันสมัครเป็นสมาชิกเว็บไซต์และเผยแพร่เนื้อหาผ่านบล็อก เพื่อพัฒนาศักยภาพในการรายงานข่าวสารในฐานะ ‘นักข่าว 2.0’ ที่มีความสามารถในการรายงานข่าวผ่านช่องทางสื่อที่หลากหลายและเป็นตัวอย่างในการเขียนเชิงวารสารศาสตร์แก่สมาชิกเว็บไซต์ซึ่งเป็นประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไป ต่อมาเมื่อมีการประชาสัมพันธ์เว็บไซต์ผ่านสื่อทุกแขนงในเครือเนชั่นฯ โดยเสนอแนวคิดหลัก ‘ทุกคนเป็นนักข่าวได้’ ส่งผลให้มีประชาชนจำนวนมากสมัครเป็นสมาชิกและเผยแพร่เนื้อหาขึ้นบล็อก ซึ่งบล็อกเกอร์ส่วนหนึ่งได้เผยแพร่เนื้อหาเชิงข่าวสารจากประสบการณ์ตรงหรือเรื่องราวในชุมชนของตนเองผ่านบล็อกในฐานะ ‘นักข่าวอาสา’ และนำไปสู่การขยายผลสู่สื่อกระแสหลักและขับเคลื่อนในระดับนโยบายสาธารณะได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์หลักของเว็บไซต์โอเคเนชั่น คือ การสร้างพื้นที่จริงในทางปฏิบัติ ‘วารสารศาสตร์ภาคพลเมือง’ ที่ให้ประชาชนได้ผลิตเนื้อหา และเป็นเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมที่สนับสนุนการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ‘นักข่าวอาสา’ เพื่อสร้างชุมชนออนไลน์ที่เข้มแข็ง รวมไปถึงการเป็นช่องทางการสื่อสารเพิ่มเติมให้กับสื่อกระแสหลักในเครือเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ในขณะที่นโยบายหลักของ

เว็บไซต์คือ การมุ่งส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารและการเพิ่มพื้นที่สาธารณะบนอินเทอร์เน็ตรวมถึงการผลักดันแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองให้เกิดขึ้นในสังคมข่าวสารของไทย

เว็บไซต์โอเคเนชั่นมีบุคลากร 3 ฝ่าย คือ 1) กองบรรณาธิการเว็บไซต์ มีหน้าที่โดยตรงในการกำกับดูแลเนื้อหา จัดการหน้าแรกของเว็บไซต์ ดูแลชุมชนออนไลน์ โอเคเนชั่นและพัฒนาศักยภาพของนักข่าวอาสาผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยไม่ได้เป็นผู้ผลิตเนื้อหา อีกทั้งยังไม่มีอำนาจในการแทรกแซงหรือควบคุมกระบวนการผลิตเนื้อหาหรือการคัดเลือกประเด็นของสมาชิกเว็บไซต์ 2) ฝ่ายเทคนิค-โปรแกรมเมอร์ ทำหน้าที่ในการดูแลระบบและออกแบบเว็บไซต์ 3) ฝ่ายขายและโฆษณา ทำหน้าที่ในการขายโฆษณาบนเว็บไซต์ ซึ่งมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้น

สำหรับเงินทุนเบื้องต้นในการก่อตั้งเว็บไซต์ได้รับการจัดสรรจากบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด ต่อมารายได้หลักมาจากแบนเนอร์โฆษณาบนหน้าแรกของเว็บไซต์และหน้าบล็อกส่วนบุคคล ซึ่งพื้นที่โฆษณาบนหน้าเว็บไซต์มีการเพิ่มจำนวนและเปลี่ยนแปลงรูปแบบจำนวนสมาชิกเว็บไซต์ที่เพิ่มขึ้น โดยสินค้าและบริการที่ลงโฆษณาส่วนใหญ่ มาจากองค์กรธุรกิจอื่นๆ เป็นหลัก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเป็นช่องทางหารายได้เพิ่มเติมของบริษัทเนชั่นฯ อีกทางหนึ่ง

ในด้านแนวโน้มในอนาคตของเว็บไซต์ พบว่าเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีจำนวนสมาชิกที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นเว็บไซต์ที่คนในชุมชนออนไลน์มีปฏิสัมพันธ์กัน แต่อย่างไรก็ตาม จำนวนสมาชิกที่ผลิตเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นข่าวสารในประเด็นสาธารณะหรือประเด็นในชุมชนในฐานะ ‘นักข่าวอาสา’ ยังคงมีจำนวนไม่มากนัก ทางทีมงานผู้ดูแลเว็บไซต์จึงพยายามส่งเสริมให้สมาชิกผลิตเนื้อหาในลักษณะดังกล่าว โดยให้บล็อกเกอร์ได้มีส่วนร่วมในการผลิตข่าวกับสื่อกระแสหลักในเครือเนชั่น และพัฒนาด้านระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของเว็บไซต์ต่อไป

กระบวนการผลิตเนื้อหา

สำหรับด้านกระบวนการผลิตเนื้อหา พบว่า สมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีขั้นตอนในการผลิตเนื้อหา 4 ขั้นตอนคือ

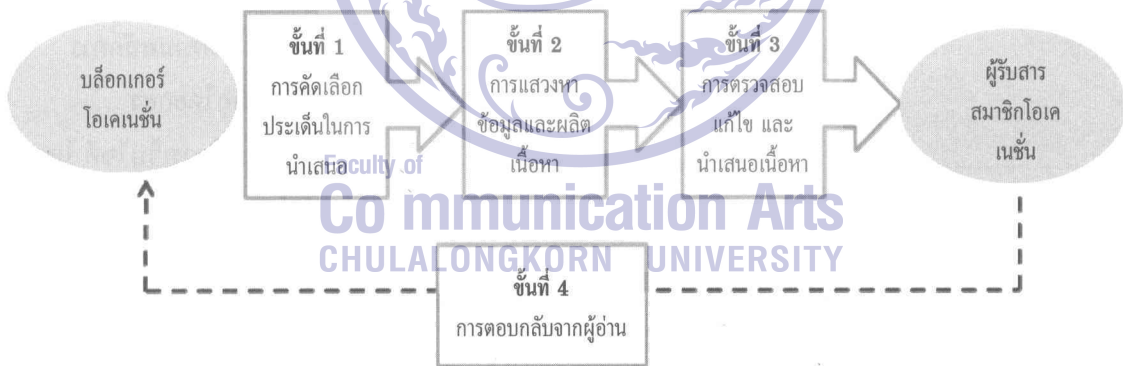
1) **การคัดเลือกประเด็นในการนำเสนอ** ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกเว็บไซต์มักเลือกประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาชน ส่วนหนึ่งคือประเด็นที่มาจากความสนใจส่วนบุคคลของบล็อกเกอร์เป็นหลัก ประสบการณ์เฉพาะทาง และเหตุการณ์ในชุมชนของตนเอง

2) **การแสวงหาข้อมูลและผลิตเนื้อหา** บล็อกเกอร์มีการแสวงหาข้อมูลจากหลายๆ แหล่งมาประกอบกัน และผลิตเนื้อหาด้วยตนเองผ่านระบบการจัดการบล็อกของเว็บไซต์โอเคเนชั่น (จะกล่าวในหัวข้อต่อไป)

3) **การตรวจสอบ แก้ไข และนำเสนอเนื้อหา** บล็อกเกอร์จะทำหน้าที่คล้ายคลึงกับกองบรรณาธิการของสื่อกระแสหลัก โดยตรวจสอบทั้งในแง่ความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา ไปจนถึงการจัดวางเนื้อหาและรูปภาพให้สวยงามก่อนนำเสนอ โดยบล็อกเกอร์ส่วนหนึ่งระบุว่า ความรับผิดชอบต่อข้อเขียนที่นำเสนอถือเป็นเรื่องที่ต้องตรวจสอบให้ชัดเจนทุกครั้งก่อนการนำเสนอ

4) **การตอบกลับจากผู้อ่าน** ขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่ผู้อ่านจะทำการแสดงความคิดเห็นผ่านระบบแสดงความคิดเห็นท้ายเอนทรีบล็อก โดยเป็นส่วนในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านและบล็อกเกอร์ สะท้อนให้บล็อกเกอร์ได้รับรู้ถึงมุมมองของผู้อ่าน เกิดการบรรณาธิการเนื้อหาหลักจากการนำเสนอ โดยสามารถจำลองเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกระบวนการผลิตเนื้อหาของสมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

การจัดการเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

จากผลการวิจัยพบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นให้บริการในระบบสมาชิก ซึ่งผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่ต้องการผลิตเนื้อหาหรือแสดงความคิดเห็นบนเว็บไซต์จำเป็นต้องสมัครสมาชิก โดยระบุข้อมูลส่วนบุคคลต่างๆ เช่น ชื่อ-นามสกุล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ หมายเลขบัตรประชาชน ซึ่งเป็นนโยบายที่กำหนดขึ้นเพื่อกลั่นกรองผู้เป็นสมาชิกเว็บไซต์ อีกทั้งยังต้องการให้สมาชิกเว็บไซต์มีความรับผิดชอบในการเผยแพร่ข้อมูลและแสดงความคิดเห็น และเตรียมการให้สอดคล้อง

กับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

ในด้านการจัดการพื้นที่บล็อกของเว็บไซต์ พบว่าระบบการจัดการบล็อกของเว็บไซต์โอเคเนชั่น มีลักษณะเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่พัฒนามาเพื่อให้ผู้ใช้สามารถผลิตเนื้อหาและเผยแพร่ขึ้นเว็บไซต์ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีความรู้ด้านเทคนิคทางคอมพิวเตอร์มากนัก ซึ่งบล็อกเกอร์มีอำนาจในการจัดการเนื้อหาและความคิดเห็นในบล็อกของตนเองได้ทันทีเพื่อเป็นการกลั่นกรองเบื้องต้นก่อนการนำเสนอ อีกทั้งระบบยังออกแบบมาให้

แต่ระดับสื่อสามารถเชื่อมโยงกันในลักษณะเครือข่าย ได้ผ่านระบบแสดงความคิดเห็น เพื่อเชื่อมต่อกระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง

ในด้านการจัดการหน้าแรกของเว็บไซต์ พบว่า กองบรรณาธิการเว็บไซต์มีหน้าที่หลักในการออกแบบ

กำหนดคอลัมน์และคัดเลือกเนื้อหาเพื่อนำเสนอ ซึ่งนับตั้งแต่การเปิดให้บริการอย่างไม่เป็นทางการในเดือนกันยายน พ.ศ. 2549 จนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2551 หน้าแรกของโอเคเนชั่น ได้รับการพัฒนามา 3 รูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงการจัดการหน้าแรกของเว็บไซต์โอเคเนชั่น

ยุคนักข่าว 2.0 รุ่นบุกเบิก (ก.ย. 49- ธ.ค. 49)	ยุคที่ 2 การเข้ามามีส่วนร่วมก่อร่าง 'นักข่าวอาสา' (ธ.ค. 49- ธ.ค. 50)	ยุคที่ 3 เครือข่ายชุมชนออนไลน์ของ นักข่าวอาสา (ธ.ค. 50- ปัจจุบัน)
<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกเว็บไซต์ คือ ผู้สื่อข่าวในเครือเนชั่นฯ - นโยบายในการคัดเลือกเนื้อหาซึ่งไม่มีความชัดเจน - รูปแบบเว็บไซต์มีความเรียบง่าย เนื่องจากเป็นช่วงทดสอบระบบ 	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มมีประชาชนทั่วไปสมัครเป็นสมาชิก - นโยบายในการคัดเลือกเนื้อหา มีความชัดเจนเพิ่มขึ้น โดยคัดเลือกเนื้อหาจากบล็อกของสมาชิกเว็บไซต์ในลักษณะการรายงานประสบการณ์ตรง นำเสนอเพื่อประชาสัมพันธ์เว็บไซต์และเป็นตัวอย่างแก่สมาชิกเว็บไซต์ - รูปแบบเว็บไซต์ มีการปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์ของเว็บไซต์ให้สื่อวัตถุประสงค์หลักของเว็บไซต์ เพิ่มจำนวนคอลัมน์ที่แบ่งเนื้อหาออกเป็นสัดส่วน และนำเสนอรูปภาพเพื่อความน่าสนใจ - มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้เว็บไซต์มากขึ้นและออกแบบให้รองรับการขยายตัวของสมาชิกเว็บไซต์ 	<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกมีจำนวนมากกว่า 20,000 รายชื่อ และมีบล็อกเกอร์ประจำที่รู้จักกันเป็นอย่างดีผ่านเว็บไซต์และกิจกรรมต่างๆ - นโยบายในการคัดเลือกเนื้อหายึดตามหลักการคัดเลือกโดยกองบรรณาธิการเว็บไซต์ โดยเน้นการรายงานสดของนักข่าวอาสาและประเด็นในสังคม และกิจกรรมชุมชน โอเคเนชั่น - รูปแบบเว็บไซต์มีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย และเน้นการนำเสนอในลักษณะมัลติมีเดีย - ความเป็นชุมชนออนไลน์มีความชัดเจน โดยปรากฏคอลัมน์ที่เป็นพื้นที่กลางในการประสานงานกิจกรรมของสมาชิกเว็บไซต์

สำหรับด้านการกำกับดูแลเนื้อหาของเว็บไซต์ ผลการวิจัยปรากฏการกำกับดูแลเนื้อหาที่เกิดขึ้นโดยทีมงาน

เว็บไซต์และการกำกับดูแลเนื้อหาาร่วมกันของสมาชิกเว็บไซต์ในชุมชน ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการกำกับดูแลเนื้อหาของเว็บไซต์โอเคเนชั่น

ลักษณะการกำกับดูแลเนื้อหา	กลไกในการกำกับดูแล
1. การกำกับดูแลเนื้อหาโดยทีมงานเว็บไซต์	1. กฎ กติกา มารยาท 2. การกลั่นกรองเนื้อหาโดยทีมงานเว็บไซต์ 3. มาตรการ บทลงโทษ 3.1 การแจ้งเตือนสมาชิก 3.2 การแบนบล็อก
2. การกำกับดูแลเนื้อหาโดยสมาชิกเว็บไซต์	1. การกลั่นกรองเนื้อหาโดยสมาชิกเว็บไซต์ โดยพิจารณาภายใต้กฎ กติกา มารยาทของเว็บไซต์ 2. การลงโทษ 2.1 การแจ้งเตือน ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ การแจ้งเตือนสมาชิกเว็บไซต์ที่ทำผิดกฎ และการแจ้งกองบรรณาธิการเว็บไซต์ 2.2 การเพิกเฉย

2. รูปแบบและลักษณะในการนำเสนอเนื้อหาของเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เนื้อหาบล็อกจำนวน 400 เอนทรี โดยศึกษาจากเนื้อหาที่เผยแพร่บนเว็บไซต์โอเคเนชั่น ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2550 - ธันวาคม พ.ศ. 2550 และเนื้อหาจากระบบแสดงความคิดเห็นที่ต่อท้ายเอนทรีจำนวน 4,120 ความคิดเห็น สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1 เนื้อหาบล็อก (เนื้อหาที่ผลิตโดยบล็อกเกอร์)

เนื้อหาบล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่น สามารถนำเสนอได้หลากหลายรูปแบบในเอนทรีเดียว โดยปรากฏการนำเสนอรูปแบบ ภาพประกอบเนื้อหามากที่สุด รองลงมาคือ บทความ บทวิเคราะห์และข่าว ตามลำดับ

ประเด็นของเนื้อหาบล็อก มีการนำเสนอประเด็นที่หลากหลาย ซึ่งประเด็นที่มีสัดส่วนมากที่สุดคือประเด็นทางการเมือง ที่เป็นประเด็นการเมืองระดับชาติที่อิงกระแสกับสื่อมวลชนกระแสหลัก ขณะที่ประเด็นในกลุ่มบล็อกที่การศึกษาอื่นๆ นั้นเป็นเรื่องราวทั่วไปที่ขึ้นอยู่กับความสนใจของบล็อกเกอร์เป็นหลัก ขณะที่การรายงานประสบการณ์ตรงในกลุ่มบล็อกนักข่าวอาสา หรือประเด็นสาธารณะยังคงมีจำนวนน้อย

ด้านลักษณะการนำเสนอพบว่า ขณะที่เนื้อหาบล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่นส่วนใหญ่ไม่มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล ร้อยละ 71.25 รองลงมามีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลจากสื่อกระแสหลัก เพียงร้อยละ 15.25 ขณะที่ลักษณะการเขียนโดยมากยังปรากฏการสอดแทรกความ

คิดเห็นของบล็อกเกอร์ จำนวนร้อยละ 61.75 และ การเล่าเรื่องด้วยมุมมองเพียงด้านเดียว ร้อยละ 45.25 ขณะที่ การระบุลิงก์เชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อความน่าเชื่อถือของเนื้อหา มีเพียงร้อยละ 19.50

2.2 เนื้อหาความคิดเห็น (ความคิดเห็นจากผู้อ่าน)

ความคิดเห็นในเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก สามารถนำเสนอได้ 3 รูปแบบ คือ ข้อความ รูปภาพและ ภาพอิโมติคอน โดยปรากฏเนื้อหาในลักษณะข้อความมากที่สุด

ในด้านลักษณะในการนำเสนอเนื้อหา ปรากฏลักษณะการมีส่วนร่วม ด้านการทักทาย/สร้างความสัมพันธ์มากที่สุด ร้อยละ 51.17 รองลงมา คือ การแสดงความคิดเห็น ร้อยละ 38.96 ขณะที่ มิติ ด้านการโต้แย้ง/ถกเถียงมีจำนวนน้อยมาก เพียงร้อยละ 2.89

ในด้านการใช้เหตุผลและการแสดงอารมณ์ พบว่า เนื้อหาในเว็บไซต์โอเคเนชั่นส่วนใหญ่ไม่มีเหตุผลรองรับ ร้อยละ 69 แต่ขณะเดียวกัน ก็พบว่าความเห็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.9 นั้นไม่มีการแสดงอารมณ์เช่นกัน ขณะที่ การหาข้อสรุป พบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมในพื้นที่ แสดงความคิดเห็นทั้งหมดยังไม่อาจนำไปสู่การหาข้อสรุป ร่วมกันของสมาชิกเว็บไซต์หรือดำเนินการในระดับ นโยบายได้

3. ความสัมพันธ์ในเชิงเนื้อหาของเว็บไซต์โอเคเนชั่น บล็อกกับสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน)

เว็บไซต์โอเคเนชั่นมีความสัมพันธ์ในเชิงเนื้อหา กับสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ

3.1 การนำเสนอเนื้อหาจากสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่นบนเว็บไซต์โอเคเนชั่น ปรากฏในรูปแบบของ ‘บล็อกคนข่าว’ ซึ่งเป็นบล็อกที่มีเนื้อหาจากสื่อต่างๆของบริษัทเนชั่นฯ เช่น บล็อกกรุงเทพธุรกิจ บล็อกคมชัดลึก เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการกระตุ้น การบริโภคสื่อในเครือเนชั่นฯ และทำให้ผู้รับสารกลุ่มใหม่

ซึ่งไม่ได้รับสื่อในเครือเนชั่นฯ มาก่อนได้มีโอกาสรับ ข่าวสารจากเครือเนชั่นฯ เพื่อสร้างเครือข่ายผู้รับสาร ในเครือเนชั่นฯ ให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างและเพิ่มช่องทางใหม่ทางการสื่อสารให้ผู้รับสาร ได้ใกล้ชิดกับผู้สื่อข่าวอาชีพเพิ่มมากขึ้น

3.2 การนำเสนอเนื้อหาจากบล็อกของสมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นบนสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่นฯ ปรากฏในรูปแบบการประชาสัมพันธ์เว็บไซต์โอเคเนชั่น ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์และหน้าแรกของเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ในเครือที่เชื่อมโยงมายังเว็บไซต์โอเคเนชั่น บล็อก รวมทั้งการขยายประเด็นข่าวสารจากบล็อกของสมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นเพื่อนำเสนอบนสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่นฯ ในกรณีที่เป็นประเด็นสาธารณะหรือ ประเด็นที่มีความน่าสนใจที่สื่อกระแสหลักยังไม่เคยรับรู้ ซึ่งนักข่าวอาสาอาจเป็นคนจุดประเด็นหรือเป็นแหล่งข่าว ที่ทำให้เนชั่นฯ สามารถนำเสนอข้อมูลได้อย่างลุ่มลึก และรอบด้านกว่าสื่อฉบับอื่นๆ

ความสัมพันธ์ทั้ง 2 ลักษณะข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงมิติสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1) การลดต้นทุนการผลิตพร้อมกับขยายฐาน แหล่งข่าวและผู้ผลิตเนื้อหา ด้วยเครือข่ายนักข่าวอาสา ที่มีอยู่ทั่วประเทศและผลิตเนื้อหาด้วยความสมัครใจ ส่งผลให้บริษัทเนชั่นฯ สามารถใช้ประโยชน์จากเนื้อหาของบล็อกเกอร์ได้อย่างเต็มที่

2) การพัฒนาตนเองของผู้สื่อข่าวอาชีพในสังกัด จากที่ประชาชนทั่วไปสามารถผลิตเนื้อหาด้วยตนเอง ผ่านโอเคเนชั่นส่งผลให้ผู้สื่อข่าวอาชีพต้องพัฒนาศักยภาพ ของตนเองนอกเหนือจากทักษะด้านการรายงานข่าว

3) การยกระดับมาตรฐานขององค์กรสื่อใน สายตาผู้รับสาร การเปิดให้บริการบล็อกนอกจากจะเป็นช่องทางให้ผู้เปิดรับสื่อในเครือเนชั่นมีปฏิสัมพันธ์ และมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาแล้ว ยังช่วยยกระดับ มาตรฐานขององค์กรเนชั่นฯ ในการรับรู้ของผู้เปิดรับ สื่อว่าเป็นองค์กรที่ทันสมัยมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การตรวจสอบการทำงานขององค์กรสื่อ เว็บไซต์ โอเคเนชั่นเป็นพื้นที่ให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการทำงานและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน ได้โดยตรง ซึ่งทำให้องค์กรได้รับทราบความคิดเห็นของ ผู้รับสารและอาจนำไปสู่การแก้ไขและพัฒนาการทำงาน ในอนาคต

4. ลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ปรากฏ ในเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

เว็บไซต์โอเคเนชั่นสะท้อนความเป็น 'วารสารศาสตร์ ภาคพลเมือง' ในมิติต่างๆ ดังต่อไปนี้

ความเป็นอิสระของผู้ผลิตเนื้อหา

ลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ปรากฏเห็น เป็นอันดับแรก คือ ความเป็นอิสระของผู้ผลิตเนื้อหา กล่าวคือ โอเคเนชั่นเป็นพื้นที่ให้ประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ต สามารถผลิตเนื้อหาเพื่อนำเสนอข้อมูลและความคิดเห็น ของตนเองได้อย่างเป็นอิสระ โดยปราศจากการควบคุม จากองค์กรสื่อต้นสังกัด หรือกองบรรณาธิการเว็บไซต์ อีกทั้งยังไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ จากการผลิตเนื้อหา จึงทำให้สมาชิกเว็บไซต์สามารถคัดเลือกประเด็นและ รูปแบบในการนำเสนอเนื้อหาได้ด้วยตนเอง ทั้งสมาชิก เว็บไซต์ซึ่งเป็นประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไป และ สมาชิกเว็บไซต์ส่วนหนึ่งซึ่งเป็นผู้สื่อข่าวในเครื่องชั้นๆ ก็ใช้พื้นที่บล็อกในการผลิตเนื้อหาเพื่อนำเสนอสู่สาธารณะ โดยไม่ได้ผลิตเนื้อหาในฐานะนักวิชาชีพสื่อมวลชน

การมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาของประชาชน ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต

การมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาเป็นคุณลักษณะ หนึ่งของวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ปรากฏในเว็บไซต์ โอเคเนชั่น โดยผู้วิจัยพบลักษณะการมีส่วนร่วมของ สมาชิกเว็บไซต์ในหลากหลายลักษณะ ดังต่อไปนี้

1) การแสดงความคิดเห็น (Commentary) - บล็อก ส่วนบุคคลในโอเคเนชั่นมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นส่วนในการสร้างปฏิสัมพันธ์ แสดงความคิดเห็น ซึ่งสะท้อนความคิดเห็นของผู้รับสารที่หลากหลายและ นำไปสู่เนื้อหาที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2) การคัดกรองและบรรณาธิการ (Filtering and Editing) สมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นในฐานะ ผู้รับสารมีส่วนร่วมในการกลั่นกรองหรือแก้ไขข้อมูล ทั้งในด้านความถูกต้องของภาษา ข้อมูลและความเหมาะสม ของเนื้อหาผ่านระบบแสดงความคิดเห็น ซึ่งก่อให้เกิด การอภิปรายร่วมกัน

3) การตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-checking) สมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นในฐานะผู้รับสารสามารถ ร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลที่บล็อกเกอร์นำเสนอ ได้ผ่านระบบแสดงความคิดเห็น

4) การรายงานข่าวที่ให้อ่านมีส่วนร่วมในการ ประเมินค่า วิจัย หรือเสนอแนะได้ (open-source and peer review) ผลการวิจัยปรากฏการนำเสนอ เนื้อหาของผู้สื่อข่าวในเครื่องชั้นในรูปแบบออนไลน์ ก่อนการตีพิมพ์สู่สื่อหลัก ซึ่งจะทำให้ผู้สื่อข่าวอาชีพ ได้รับทราบความคิดเห็นของผู้รับสารอย่างรวดเร็ว และ นำไปสู่การพัฒนาการทำงานในอนาคต

5) การแพร่ภาพและกระจายเสียง (Audio/ Video Broadcasting) ผู้วิจัยพบการมีส่วนร่วมในการผลิต เนื้อหาของสมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นในลักษณะ การแพร่ภาพและกระจายเสียง ในรูปแบบไฟล์เสียง และวิดีโอทั้งที่ผลิตด้วยตนเองและนำจากแหล่งอื่นมา เผยแพร่ต่อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลาย ด้านรูปแบบการนำเสนอ

เอกลักษณ์เฉพาะของวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง เนื้อหาที่นำเสนอในเว็บไซต์โอเคเนชั่น มีเอกลักษณ์ เฉพาะที่โดดเด่นแตกต่างจากเนื้อหาที่นำเสนอในสื่อ กระแสหลักทั่วไปและสะท้อนความเป็นวารสารศาสตร์ ภาคพลเมือง ดังนี้

1) เนื้อหาที่นำเสนอมีความหลากหลาย จาก สมาชิกเว็บไซต์ที่มีจำนวนมาก ประกอบกับความเป็นอิสระ ในการนำเสนอเนื้อหาในหัวข้อที่พวกเขาเชี่ยวชาญ หรือสนใจ ส่งผลให้อีโอเคเนชั่นมีเนื้อหาที่หลากหลายซึ่ง แสดงให้เห็นถึงความเป็นอิสระในการกำหนดประเด็น ของผู้ผลิตเนื้อหาไม่จำกัดกรอบดังเช่นผู้สื่อข่าวกระแสหลัก

2) การมีรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาที่มีความยืดหยุ่น ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบเนื้อหาในเว็บไซต์โอเคเนชั่นไม่มีโครงสร้างตายตัวดังเช่นเนื้อหาข่าวในสื่อกระแสหลัก บล็อกเกอร์สามารถสร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอได้ด้วยตนเองทั้งในรูปแบบบทความและมัลติมีเดีย ด้วยเทคโนโลยีบล็อกที่ไม่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลาอีกทั้งพบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่มีการสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกของบล็อกเกอร์ซึ่งต่างจากข่าวในสื่อกระแสหลัก

3) การรายงานข่าวในระดับรากหญ้า (Grassroots Reporting) ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาในเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีลักษณะการรายงานจากประสบการณ์ตรง โดยสมาชิกเว็บไซต์ได้ใช้พื้นที่บล็อกในการรายงานเรื่องราวที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนของตนเอง หรือเหตุการณ์ที่ตนได้ประสบพบเห็น ซึ่งเป็นลักษณะของ ‘นักข่าวอาสา’ หรือการที่พลเมืองทำหน้าที่คล้ายคลึงกับนักข่าว ซึ่งสอดคล้องต่อนโยบายของเว็บไซต์

อภิปรายผลการวิจัย

เว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อกในฐานะวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง

เมื่อพิจารณาจากนิยามวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองของ Bowman และ Willis (2003) ที่ระบุว่าวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง คือ การที่ประชาชนมีบทบาทในการรวบรวม รายงาน วิเคราะห์และกระจายข่าวสารและข้อมูล โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นอิสระ ถูกต้อง และแพร่กระจายในวงกว้าง ถือได้ว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อกมีความเป็นวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ให้ประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตได้มีบทบาทในการเป็นผู้ผลิตเนื้อหาเพื่อนำเสนอและกระจายข้อมูลข่าวสารสู่มวลชนได้อย่างเป็นอิสระโดยปราศจากการแทรกแซงจากกองบรรณาธิการและองค์กรสื่อต้นสังกัด การใช้เทคโนโลยีบล็อกเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร มีผลทำให้ข่าวสารจากภาคพลเมืองได้แพร่กระจายไปในวงกว้างและหลายข้อจำกัดในด้านพื้นที่การสื่อสารและความเป็นวิชาชีพที่เกิดขึ้นในวารสารศาสตร์ดั้งเดิม และด้วย

ความเป็นอิสระของผู้ผลิตเนื้อหาตัวเอง จึงทำให้เนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์โอเคเนชั่น มีเอกลักษณ์เฉพาะของวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองในด้านความหลากหลายของประเด็นที่นำเสนอ รูปแบบและเนื้อหาที่มีความยืดหยุ่น ไม่จำกัดกรอบหรือโครงสร้างการนำเสนอ ไปจนถึงลักษณะการรายงานข่าวจากระดับรากหญ้า (grassroots reporting)

นอกจากนี้ ผู้ผลิตเว็บไซต์โอเคเนชั่นยังได้พัฒนาเทคโนโลยีบล็อกให้ตอบสนองถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกเว็บไซต์ทั้งในฐานะผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Audience participation) เช่น ระบบแสดงความคิดเห็น และเทคโนโลยีมัลติมีเดียด้านภาพ คลิปเสียงหรือคลิปวิดีโอ เป็นต้น จึงปรากฏการมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาของสมาชิกเว็บไซต์ในรูปแบบที่หลากหลายนับตั้งแต่ การแสดงความคิดเห็น การคัดกรองและบรรณาธิการเนื้อหา ไปจนถึงการแพร่ภาพและกระจายเสียง ฯลฯ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายของโอเคเนชั่นที่สอดคล้องกับแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองเช่นกัน

เมื่อพิจารณาในด้านองค์ประกอบของวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง พบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นมีความเป็นวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองตามแนวคิดของ J. Rosen (2006 อ้างถึงใน Williams, Lisa และคณะ, 2007) 4 ประการ คือ

1. User generated content (UGC) เว็บไซต์โอเคเนชั่นผลิตเนื้อหาโดยประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ต โดยเปิดให้มีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาได้อย่างเต็มที่
2. Blog hub เว็บไซต์โอเคเนชั่นให้บริการพื้นที่บล็อกซึ่งสมาชิกสามารถผลิตเนื้อหาแนะนำเสนอเผยแพร่บนบล็อกส่วนบุคคลของตนเองได้หลากหลายรูปแบบทั้งบทความข่าว รูปภาพ หรือไฟล์เสียงและไฟล์วิดีโอ เพื่อรายงานเหตุการณ์ต่างๆ
3. Community hub ผลการวิจัยพบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นปรากฏความเป็นชุมชนออนไลน์ซึ่งสมาชิกเว็บไซต์มีปฏิสัมพันธ์กันผ่านระบบแสดงความคิดเห็น (ผู้วิจัยจะอภิปรายเกี่ยวกับเว็บไซต์โอเคเนชั่นในฐานะชุมชนออนไลน์ในหัวข้อต่อไป)

4. Newsroom transparency การที่บริษัท เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ซึ่งเป็นองค์กรสื่อกระแสหลัก ได้เปิดให้บริการเว็บไซต์โอเคเนชั่น ถือได้ว่าเป็นการเปิด โอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ รายงานข่าวสารอีกทั้งสื่อในเครือบริษัทเนชั่นฯ ยัง สามารถนำข้อมูลข่าวสารจากบล็อกไปนำเสนอหรือ ขยายประเด็นต่อในสื่อกระแสหลักได้

เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเว็บไซต์ โอมายนิวส์ ของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีใต้ ซึ่งเป็น วารสารศาสตร์ภาคพลเมืองต้นแบบของโอเคเนชั่น ผู้วิจัยพบความแตกต่างกันในแง่ของความเป็นอิสระของ ผู้ผลิตเนื้อหา กล่าวคือ เนื้อหาข่าวสารจากผู้สื่อข่าว พลเมืองของเว็บไซต์โอมายนิวส์นั้นจะต้องผ่านการ คัดกรองจากกองบรรณาธิการซึ่งเป็นผู้สื่อข่าวอาชีพก่อน ที่จะนำเสนอ ขณะที่เว็บไซต์โอเคเนชั่นนั้นสมาชิก เว็บไซต์จะมีอิสระที่สูงกว่า เนื่องจากสามารถบริหารจัดการ เนื้อหาได้ด้วยตนเองและเผยแพร่ได้ทันทีโดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการ แต่อย่างไร ก็ตาม ผลการวิจัยกลับพบว่า เนื้อหาด้านนักข่าวอาสา ในเว็บไซต์โอเคเนชั่นยังคงมีสัดส่วนที่น้อยมาก เมื่อ เปรียบเทียบกับจำนวนสมาชิกเว็บไซต์ และจำนวนเรื่อง ที่เผยแพร่ขึ้นบล็อก ขณะที่เว็บไซต์โอมายนิวส์มีจำนวน ผู้สื่อข่าวพลเมืองที่ทำหน้าที่นี้อย่างจริงจังกว่า 4 หมื่นคน ทั่วโลก (Jean K.Min, 2005: 16-18) ซึ่งผู้วิจัยมี ความเห็นว่า เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะบริบททาง วัฒนธรรมด้านการแสดงความคิดเห็นระหว่างประชาชน ชาวไทยและประชาชนชาวเกาหลีใต้ที่แตกต่างกันนั่นเอง

อย่างไรก็ดี แนวโน้มของวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง บนสื่ออินเทอร์เน็ตในประเทศไทยในอนาคตน่าจะเติบโต ยิ่งขึ้น เนื่องด้วยสภาพสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประชาชนแสวงหาพื้นที่ในการ แสดงความคิดเห็นของตนเอง ขณะที่การรับข้อมูล ข่าวสารจากมุมมองของสื่อกระแสหลักเพียงด้านเดียว ก็อาจไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในยุค สังคมสารสนเทศอีกต่อไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเกิด ขึ้นของโอเคเนชั่นบล็อกถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของ กระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองในประเทศไทย

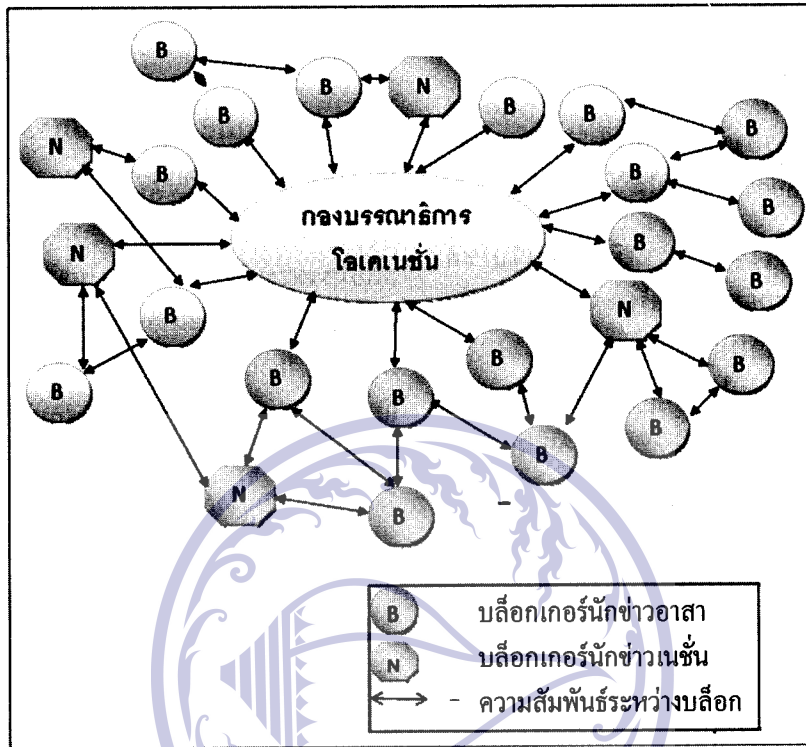
เพราะการเป็นพื้นที่สื่อสาธารณะที่มีความเป็นอิสระ น่าจะกระตุ้นให้เกิดให้เกิดวัฒนธรรมการถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสารจากมุมมองของประชาชนและการแสดงความคิดเห็นได้มากยิ่งขึ้น

เว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อกกับการปฏิรูปรูปแบบ การสื่อสารขององค์กรข่าวสาร

กระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองเป็นการ หลอมรวมระหว่างการสื่อสารในแนวตั้งจากบนลงล่าง (top-down) ซึ่งขับเคลื่อนโดยองค์กรสื่อ และจาก ล่างสู่บน (bottom-up) ที่เป็นการสื่อสารจากพลเมือง กับการสื่อสารในแนวนอนระหว่างคนในชุมชนออนไลน์ ที่ร่วมกันกำหนดวาระข่าวสารและแจ้งประเด็นข่าวสาร ระหว่างกัน (Bowman และ Willis, อ้างแล้ว) ซึ่งเมื่อ พิจารณารูปแบบการสื่อสารในเว็บไซต์โอเคเนชั่น พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดข้างต้นเนื่องจากโอเคเนชั่น มีรูปแบบการสื่อสารที่ผสมผสานระหว่างการสื่อสารใน แนวตั้ง จากล่างขึ้นบน คือ การที่บล็อกเกอร์ 'นักข่าว อาสา' คือประชาชนทั่วไป สามารถเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากรายงานข่าวในระดับรากหญ้า สู่อำนาจ และสื่อมวลชนกระแสหลักผ่านบล็อกส่วนบุคคล และการสื่อสารในแนวนอน ที่มีการสื่อสารสองทิศทาง ด้วยระบบแสดงความคิดเห็นต่อท้ายบล็อกและระบบ บล็อกเพื่อนบ้าน (blogroll) ที่เอื้อให้เกิดการเชื่อมโยง ระหว่างกันเป็นเครือข่ายจึงก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกเว็บไซต์ และระหว่างสมาชิกเว็บไซต์กับ กองบรรณาธิการเว็บไซต์

ขณะที่บทบาทของกองบรรณาธิการเว็บไซต์ พบว่า มีความแตกต่างจากกองบรรณาธิการในกระบวนการ วารสารศาสตร์ดั้งเดิม เนื่องจากทำหน้าที่เป็นผู้กำกับดูแล เนื้อหาและชุมชนเว็บไซต์เท่านั้น แต่ไม่ได้มีอำนาจในการ ควบคุมการผลิตเนื้อหา หรือมีฐานะเป็นผู้ส่งสารตั้งหน้าที่ ในองค์กรสื่อกระแสหลัก ดังนั้นบล็อกเกอร์ในเว็บไซต์ โอเคเนชั่นจึงมีเสรีภาพในการคัดเลือกประเด็นและ รูปแบบเพื่อนำเสนอ อีกทั้งยังสามารถแสดงความคิดเห็น ได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ถูกจำกัดจากพื้นที่และความคิด จากบรรณาธิการผู้ดูแลเว็บ ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการ สื่อสารภายในเว็บไซต์โอเคเนชั่น ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงแบบจำลองกระบวนการสื่อสารภายในเว็บไซต์โอเคเนชั่น

ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า การสื่อสารผ่านบล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่นได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างประชาชนกับผู้สื่อข่าวอาชีพ ซึ่งจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การตรวจสอบการทำงานของสื่อผู้สื่อข่าวกระแสหลัก อีกทั้งยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานข่าว โดยนักข่าวอาสารนั้นสามารถทำงานในลักษณะคู่ขนานไปกับผู้สื่อข่าวอาชีพได้อย่างไรก็ตามผู้สื่อข่าวอาชีพนั้นยังคงมีสถานภาพเป็นหลักในสังคมสารสนเทศอยู่ เนื่องจากการงานเชิงวารสารศาสตร์ยังคงเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความน่าเชื่อถือ การเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่รอบด้าน อีกทั้งสื่อกระแสหลักยังสามารถเข้าถึงมวลชนและแหล่งข่าวที่เป็นทางการได้ดีกว่า ดังนั้นนักข่าวอาชีพและนักข่าวพลเมืองอาจต้องพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในสังคมสารสนเทศที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ ในแง่ของความต้องการข่าวสาร

แม้ไม่อาจตอบได้อย่างชัดเจนว่าการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในเว็บไซต์โอเคเนชั่นจะนำไปสู่ข่าวสารที่มี 'ความถูกต้อง และเชื่อถือได้' ตามแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองของ Bowman และ Willis ได้มากน้อยเพียงใด แต่ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า กระบวนการสื่อสารในแนวนอนระหว่างสมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นที่ทำให้เกิดการตอบกลับจากผู้อ่าน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ปรากฏการคัดกรองและบรรณาธิการ และการตรวจสอบข้อเท็จจริงภายหลังจากการนำเสนอ รวมถึงการกำกับดูแลเนื้อหาตนเองระหว่างสมาชิกเว็บไซต์นั้น ก็น่าจะมีผลทำให้บล็อกเกอร์ต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อนโยบายพวกเขาที่นำเสนอได้เช่นกัน

ด้วยลักษณะดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารขององค์กรข่าวสาร ซึ่งแต่เดิมที่มีการสื่อสารในลักษณะรวมศูนย์อำนาจในแนวตั้ง ซึ่งขับเคลื่อนจากองค์กรสื่อมวลชนไปยังประชาชน

ผู้รับสารซึ่งไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร เป็น การสื่อสารเพียงทิศทางเดียวที่ไม่ส่งเสริมความเป็น ประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ กลายเป็นสื่อที่ตอบสนองความเป็นประชาธิปไตยได้ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จากแนวคิดของคณะกรรมการแม็คไควล์ขององค์การ ยูเนสโกและแมคควอล (McQuail) (สมควร กวียะ, 2545) พบว่า โอเคเนชั่นถือได้ว่ามีลักษณะเป็นสื่อแบบ ประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร อีกทั้งยังเป็นสื่อที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสาร และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมกับสื่อมวลชนได้ ดังเช่นที่ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ในหลากหลายลักษณะ และการแลกเปลี่ยนเนื้อหา ข่าวสารที่มีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการในการรับรู้ข่าวสารและการโต้ตอบ เนื่องจากผู้ใช้สามารถ เลือกรับข้อมูลข่าวสารได้ตามความสนใจของตนเองและมีพื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหา

เว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อกในฐานะชุมชนออนไลน์

แนวคิดชุมชนออนไลน์ (Online community) เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มคนทางสังคมที่มีความสนใจ ความคิดและเป้าหมายร่วมกัน โดยการปฏิสัมพันธ์ บนพื้นที่ไซเบอร์สเปซที่สามารถรวมตัวไปสู่ความสัมพันธ์ ในชีวิตจริงได้ ซึ่ง Rosen, J. (2006) ระบุว่า ความเป็น ชุมชนออนไลน์ นั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการ วารสารศาสตร์ภาคพลเมือง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความ เข้มแข็งทางเครือข่ายข้อมูลข่าวสารได้

เมื่อพิจารณาในบริบทของเว็บไซต์โอเคเนชั่น พบว่า โอเคเนชั่นมีลักษณะของความเป็นชุมชนออนไลน์ ซึ่งจะสามารถส่งเสริมให้เกิดกระบวนการวารสารศาสตร์ ภาคพลเมืองได้ นับตั้งแต่วัตถุประสงค์ของเว็บไซต์ที่ ให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายข้อมูล ข่าวสาร ด้วยคุณลักษณะของบล็อกและการสื่อสารผ่าน สื่อกลางคอมพิวเตอร์ส่งผลให้เกิดการรวมตัวกันของ พลเมืองผู้มีความสามารถทางเทคโนโลยี ในการผลิต เนื้อหาเพื่อนำเสนอสู่สาธารณะ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ชุมชนออนไลน์ของโอเคเนชั่นนั้น เติบโตไปตามระยะเวลาและจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นในทุกขณะ โดยสังเกต

ได้จากหน้าแรกของเว็บไซต์ ซึ่งมีคอลัมน์ที่สื่อถึงความ เป็นชุมชนออนไลน์ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา ที่ให้บริการ

ขณะที่การสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน เป็นจุดเด่นที่ทำให้ชุมชนออนไลน์ประสบความสำเร็จ ซึ่งในโอเคเนชั่นปรากฏ การสานสัมพันธ์ระหว่างบรรณาธิการ เว็บไซต์และสมาชิกและระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง ผ่านกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เช่น การนัดพบปะ หรือกิจกรรมเพื่อสังคม เป็นต้น อีกทั้งผลการวิจัยในเชิงปริมาณได้ตอกย้ำถึงลักษณะของชุมชนออนไลน์ เนื่องจากเนื้อหาบล็อกทั้งหมดที่ทำการศึกษาปรากฏให้ เห็นถึงการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมใน การแสดงความคิดเห็น และพื้นที่ระบบแสดงความคิดเห็นที่ทำหน้าที่ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ของบล็อกเกอร์ ในปริมาณสูง

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังได้สะท้อนให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ในชุมชนโอเคเนชั่นที่มีนัยยะสำคัญทาง วารสารสนเทศ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สื่อข่าว อาชีพในเครือเนชั่นฯ ในฐานะนักวิชาชีพวารสารศาสตร์ และ พลเมืองผู้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่ สนใจในการผลิตข้อมูลข่าวสารและเผยแพร่สู่สาธารณะ ซึ่งกลุ่มบุคคลทั้งสองมีความสนใจที่ตรงกัน ด้วยศักยภาพ ทั้งในเชิงเทคนิคและทักษะด้านการสื่อสาร ประกอบกับ คุณลักษณะของบล็อกซึ่งสนับสนุนการแลกเปลี่ยนและ แพร่กระจายข้อมูล จึงก่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้สื่อข่าวอาชีพและนักข่าวพลเมืองได้

จากความสัมพันธ์ภายในชุมชนออนไลน์ของชาว โอเคเนชั่นข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า มีการก้าวเข้าสู่ความ สัมพันธ์ในสังคมทางกายภาพของกลุ่มบล็อกเกอร์ที่มีความ สนใจร่วมกัน โดยพัฒนาไปเป็นชุมชนที่มีศักยภาพ ในการขับเคลื่อนสังคมได้อย่างชัดเจน ซึ่งลักษณะความเป็น ชุมชนออนไลน์ที่ปรากฏในเว็บไซต์โอเคเนชั่นสะท้อน ให้เห็นว่ากระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองนั้น จะสามารถเติบโตได้ จำเป็นต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่ เข้มแข็งของสมาชิกในเครือข่ายชุมชนออนไลน์ที่จะเอื้อ ให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การคัดกรองและ บรรณาธิการเนื้อหา ไปจนถึงการร่วมกันกำกับดูแลเนื้อหา

และชุมชน ซึ่งลักษณะของชุมชนออนไลน์จะเชื่อมโยงให้ปัจเจกชนผู้มีศักยภาพและอิสระในการผลิตเนื้อหาและการแสดงความคิดเห็นมารวมตัวกันเพื่อผลิตข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ประชาชนในฐานะผู้ผลิตสื่อ: ปัจเจก VS พลเมือง

สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อสาธารณะที่ผู้ใช้ทุกคนสามารถเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ลดความไม่เท่าเทียมกันของผู้ส่งสารในด้านอำนาจของการนำเสนอข้อมูลข่าวสารซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2541) กล่าวว่า การสื่อสารใหม่ด้วยคอมพิวเตอร์จะทำให้การทำหน้าที่ของสื่อในการรายงานเรื่องราวในสังคมให้แก่ประชาชนพัฒนามากยิ่งขึ้นโดยมีการโต้ตอบแบบสองทางมากกว่า นอกจากนี้ยังลดการผูกขาดการเป็นแหล่งข่าวสารของผู้มีอำนาจมากกว่า ขณะที่ Deuze (2003) กล่าวว่า การบันทึกเนื้อหาในบล็อกทำให้ประชาชนได้แบ่งปันความคิดและประสบการณ์ของตนสู่มวลชน

เว็บไซต์โอเคเนชั่น เป็นพื้นที่ที่เปลี่ยนบทบาทของพลเมืองจากแต่เดิมที่เป็นผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียวให้กลายมาเป็นผู้ส่งสารที่มีศักยภาพ ด้วยระบบการจัดการบล็อกที่เป็นโปรแกรมสำเร็จรูปเอื้อให้ผู้ใช้สามารถผลิตและเผยแพร่เนื้อหาได้ด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ที่ลึกซึ้ง อีกทั้งยังไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการผลิตและการดูแลรักษา นอกจากนี้บล็อกเกอร์ยังสามารถเล่นได้หลายบทบาทในกระบวนการสื่อสารทั้งการเป็นผู้ส่งสาร ผู้รับสารซึ่งเลือกข้อมูลตามความสนใจของตนเอง และผู้แสดงความคิดเห็น

จากแนวคิดพื้นที่สาธารณะของ Habermas ที่กล่าวว่าพื้นที่สาธารณะนั้นเป็นเวทีของ 'พลเมือง' (citizen) ที่จะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะของสังคมสมัยใหม่เป็นพื้นที่ที่ประชาชนสามารถเข้ามาใช้และอภิปรายกันในเรื่องต่างๆ อย่างเสรีและเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเน้นการใช้เหตุผล (Rationalization) เป็นหลัก ขณะที่ Reese และคณะ (2007) ระบุว่า โลกแห่งบล็อก (Blogosphere) มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดพื้นที่สาธารณะของ Habermas อย่างไรก็ดีในบริบทของเว็บไซต์โอเคเนชั่นกลับพบว่า แม้พื้นที่บล็อกในเว็บไซต์

โอเคเนชั่นจะให้อำนาจการสื่อสารและการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระและเปิดกว้างในการเข้าถึงแก่ประชาชนซึ่งเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในประเด็นสาธารณะได้อย่างเสรี แต่เนื้อหาส่วนใหญ่ในช่วงที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ยังคงเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทั่วไปซึ่งขึ้นอยู่กับความสนใจและทัศนคติของบล็อกเกอร์เป็นหลัก รวมถึงการสะท้อนหรือวิพากษ์วิจารณ์ของบล็อกเกอร์ต่อสื่อกระแสหลัก เช่น ประเด็นทางการเมืองระดับชาติ มากกว่าประเด็นข่าวสารจากระดับรากหญ้าหรือประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อคนในชุมชน ขณะที่ผลการศึกษาด้านรูปแบบและลักษณะในการนำเสนอเนื้อหาได้แสดงให้เห็นว่า เนื้อหาส่วนใหญ่ในโอเคเนชั่นไม่มีการอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของข้อมูลและมีความเป็นอัตวิสัยจากการสอดแทรกความเห็นของบล็อกเกอร์และลักษณะการเขียนเรื่องในมุมมองด้านเดียว (One-sided) อีกทั้งการระบุลิงก์เพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลอื่นเพื่อให้ตรวจสอบได้ถึงความน่าเชื่อถือของเนื้อหาก็ยังคงมีเป็นจำนวนน้อย ขณะที่ส่วนระบบแสดงความคิดเห็น กลับทำหน้าที่เพื่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน มากกว่าการเป็นพื้นที่แสดงความเห็นและการอภิปรายอย่างมีเหตุผล และไม่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปรวมเพื่อเคลื่อนไหวในประเด็นสาธารณะได้

ภาพรวมจากการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเว็บไซต์โอเคเนชั่นยังไม่สามารถทำหน้าที่พื้นที่สาธารณะในรูปแบบที่ Habermas กล่าวถึงว่าเป็นต้นแบบของการสื่อสารแบบประชาธิปไตยซึ่งต้องมีการวิพากษ์อย่างมีเหตุผลและผล โดยยังคงมีสถานะก้ำกึ่งอยู่ระหว่างการเป็นพื้นที่ส่วนตัว (private sphere) กับพื้นที่สาธารณะ (public sphere) เนื่องจากบล็อกเกอร์ส่วนใหญ่ได้ใช้บล็อกเป็นพื้นที่ในการแสดงออกถึงความสนใจส่วนบุคคลประสบการณ์เฉพาะทางและสะท้อนความเห็นต่อประเด็นที่ถูกกำหนดวาระจากสื่อกระแสหลัก ในฐานะ 'ปัจเจกชน' มากกว่าการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางสังคมในฐานะ 'พลเมือง' ที่ต้องคิดว่าตนเองไม่ใช่เพียงราษฎรผู้ถูกปกครองจากรัฐบาลแต่เป็นปัจเจกชนผู้ต่อต้านการปกครองโดยเป็นผู้มีสิทธิมีเสียงและมีส่วนร่วมในบ้านเมืองรัฐสังคมพันธกิจต่อสังคม (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2540)

นอกจากนี้ ตามแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง ประเด็นที่น่าเสนอเป็นข่าวสารที่จะมีความหลากหลาย สูงกว่าในสื่อกระแสหลัก เนื่องจากผู้ผลิตข่าวสารและ กำหนดวาระข่าวสาร มาจากพลเมืองในสังคมที่มีความ สนใจหลากหลาย และไม่ติดอยู่ในกรอบของคุณค่าข่าว และวิชาชีพวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิมอย่างนักข่าวทั่วไป อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยพบว่าประเด็นจำนวนมากใน โอเคเนชั่น สะท้อนถึงความคิดเห็น หรือการวิพากษ์ วิจารณ์ประเด็นที่ถูกกำหนดให้เป็นข่าวในสื่อกระแสหลัก การนำเสนอในลักษณะเช่นนี้ จึงเสมือนเป็นเพียงการ ตอกย้ำประเด็น หรือขยายผลของประเด็นทางข่าวสาร ที่ถูกรวบงำโดยสื่อกระแสหลักให้กว้างขวางออกไป มากกว่าที่จะสร้างพื้นที่สาธารณะแห่งใหม่ทางข่าวสาร เพื่อภาคพลเมืองอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่าบล็อกเกอร์โอเคเนชั่น ไม่ได้ส่งสารในฐานะปัจเจกชนทั้งหมดเสียทีเดียว เพราะ ยังคงมีบล็อกเกอร์ส่วนหนึ่งใช้พื้นที่บล็อกแสดงออกถึง ความเป็นนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประเด็นปัญหา สาธารณะ และขับเคลื่อนต่อสู้ในระดับนโยบายได้อย่าง เป็นรูปธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะของพลเมืองผู้มีความกระตือรือร้น (Active citizenship) ที่ตระหนักถึง ลิทธิทางการสื่อสารของตนเอง โดยใช้สื่อที่ตนมีอยู่เป็น พื้นที่ในการเผยแพร่ข้อมูลจากภาคประชาชน ซึ่งผู้วิจัย มีความเห็นว่ารูปแบบบล็อกในโอเคเนชั่นถือได้ว่าเป็นสื่อ ที่มีความเหมาะสมในการส่งเสริมสิทธิการสื่อสารของ พลเมือง เนื่องจากมีคุณลักษณะที่สนับสนุนการรวม ตัวกันเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหว หรือ สร้างแรงกดดันให้กับภาครัฐในประเด็นที่พลเมืองไม่เห็น ด้วยได้เป็นอย่างดี แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้ บล็อกเป็นพื้นที่ของพลเมืองได้อย่างเต็มรูปแบบ ก็คือ ตัวประชาชนเอง ที่ต้องมีความตระหนักในสิทธิหน้าที่ของ พลเมือง ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสาธารณะ และ ใช้สื่อที่ตนมีอยู่ให้เป็นพื้นที่สำหรับการบอกเล่าเรื่องราว ของประชาชนที่เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้สังคมได้รับ ข้อมูลทางเลือกที่เพิ่มมากขึ้น

เว็บไซต์โอเคเนชั่นกับการบูรณาการเนื้อหาของสื่อ ควบวงจร

Nicholas Garnham (1990 อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2541) มองพื้นฐานเศรษฐศาสตร์การเมือง ของข้อมูลข่าวสารว่า เป็นสินค้าวัฒนธรรมที่ใช้ประโยชน์ ได้อย่างไม่จำกัด คือแม้ใช้ไปแล้วครั้งหนึ่งแล้วไม่เสียหาย หรือหมดไป การทำให้เกิดกำไรสูงสุดคือการผลักดันไปสู่ ผู้บริโภคจำนวนมากๆและผลิตซ้ำหลายๆ ครั้ง โดยการ แปลงข้อมูลเป็นระบบดิจิทัล และเพิ่มศักยภาพแรงงาน ผู้สื่อข่าว ซึ่งในกรณีของบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จากงานวิจัยของพิมพ์มาศ รัตนาวัฒน์วรรณ (2545) พบว่า ปี พ.ศ. 2539 บริษัทได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบาย เพื่อตอบสนองธุรกิจสื่อครบวงจร และปรับปรุงระบบ เก็บข่าวประจำวันโดยมีฐานข้อมูลกลางคือ สำนักข่าวเนชั่น ที่มีผู้สื่อข่าวสายต่างๆ ทำหน้าที่ข่าวและรวบรวมไว้ใน ระบบเพื่อให้สื่อทุกแขนงในเครือสามารถนำไปใช้ได้และ ส่งเสริมให้นักข่าวมีศักยภาพในการทำงานข้ามสื่อ

เมื่อเข้าสู่ยุคแห่งการเกิดขึ้นของบล็อกและความ ก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร William L. และ คณะ (2007) จาก Center For Citizen Media รายงานว่า องค์กรสื่อกระแสหลักหลายองค์กรทั่วโลก ได้คำนึงถึงความสามารถของประชาชนในการเข้ามามี ส่วนร่วมในกระบวนการบรรณาธิการ และเห็นถึงความ สำคัญของสื่อเว็บไซต์เนื่องจากองค์กรสื่อดั้งเดิมกำลัง ประสบสภาวะขาดแคลนรายได้จากการที่ผู้รับสารและ โฆษณามีจำนวนลดลง นอกจากนี้ยังเชื่อว่าจะสามารถลด ต้นทุนได้จากการผลิตเนื้อหาโดยผู้ใช้ (User Generated Content)

บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ก็ประสบสภาวะ เช่นเดียวกันกับองค์กรสื่อกระแสหลักทั่วโลก โดยนับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ถึงปี พ.ศ. 2551 บริษัทเนชั่นฯ มีภาวะการขาดทุนอย่างต่อเนื่อง จึงมีความจำเป็นต้อง ลดภาระต้นทุนการผลิตในหลายๆด้าน เช่น การขยาย อาคารสำนักงาน เนชั่น ทาวเวอร์ เขตบางนา การลด ขนาดของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจและหนังสือพิมพ์ คมชัดลึก รวมทั้งการปรับลดจำนวนพนักงานกว่าร้อยละ 10 เพื่อลดภาระหนี้ที่มีอยู่ทั้งหมด 1.7 พันล้านบาทและ

เพื่อควบคุมต้นทุนในการดำเนินงาน เนื่องจากรายได้หลักของบริษัทยังคงมาจากธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์กว่าร้อยละ 80 (เนชั่นตั้งเป้าปี 52 สาขานี้ 1.7 พันล. เชื้อเพลิงทำกำไร, 2551)

จากสภาพการณ์ดังกล่าวที่บริษัทจำเป็นต้องปรับลดต้นทุนในทุกๆ ด้าน ส่งผลให้แหล่งข้อมูลข่าวสารที่มาจากผู้สื่อข่าวอาจไม่เพียงพออีกต่อไป จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการก่อตั้งเว็บไซต์โอเคเนชั่น เนื่องจากผู้บริหารเล็งเห็นถึงความสำคัญของวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตเนื้อหาข่าวสาร เพื่อขยายแหล่งข้อมูลข่าวสารโดยการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือ เนื่องจากสื่อไม่มีการลงทุนในแง่เนื้อหา เพราะถูกขับเคลื่อนโดยผู้ใช้ (user) เป็นหลัก และลงทุนน้อยในแง่ระบบเพราะไม่จำเป็นต้องหาบุคลากรเพิ่ม เช่นที่ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรฝ่ายเทคนิค-โปรแกรมเมอร์ของโอเคเนชั่น ก็คือบุคลากรฝ่ายนิเวศเดียวของบริษัทเนชั่นฯ นั่นเอง สิ่งที่จะต้องลงทุนสำหรับโอเคเนชั่นจึงมีเพียงการพัฒนาเว็บไซต์และประสิทธิภาพของบล็อกให้ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้เท่านั้น

เมื่อพิจารณาในแง่ของรายได้หลักของเว็บไซต์โอเคเนชั่นที่มาจากพื้นที่โฆษณา ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่โฆษณาในหน้าเว็บไซต์มีความเปลี่ยนแปลงไปตามการเติบโตของชุมชนโอเคเนชั่นในทุกๆ ปี ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของโอเคเนชั่นฯ คือ การให้รายได้ของสื่อดิจิทัล มาทดแทนรายได้ของสื่อสิ่งพิมพ์ที่หายไป

ด้านการบูรณาการเนื้อหาของสื่อ พบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นมีความสัมพันธ์ ในเชิงเนื้อหา กับสื่อสารสนเทศในอินเทอร์เน็ต 2 ลักษณะ คือ การเป็นช่องทางเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อกระแสหลัก และการเป็นแหล่งข้อมูลทางด้านข่าวสารของสื่อทุกแขนงในองค์กร

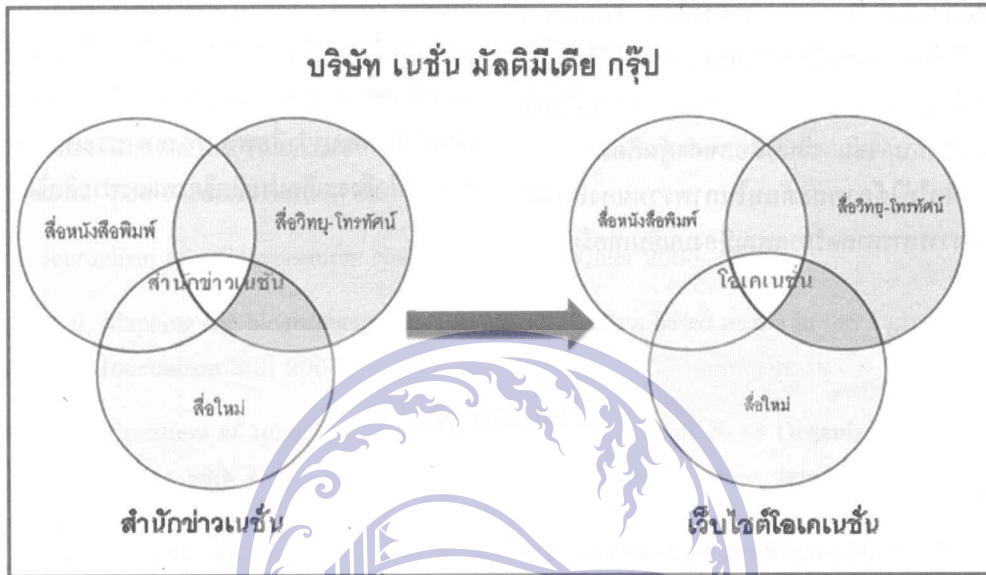
ในแง่ของการเป็นช่องทางใหม่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อกระแสหลักในอินเทอร์เน็ต โอเคเนชั่นได้ทำหน้าที่สำคัญในการกระตุ้นการบริโภคสื่ออื่นๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์-วิทยุและสื่อออนไลน์ที่ในอินเทอร์เน็ตฯ ให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยการนำเสนอเนื้อหาจากสื่อสารสนเทศในเครือข่ายสู่พื้นที่บล็อก ซึ่งผลการ

สัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า สมาชิกเว็บไซต์ส่วนหนึ่งมีความชื่นชอบสื่อเนชั่นฯ เป็นทุนเดิม จึงต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการรายงานข่าวสาร การใช้เว็บไซต์โอเคเนชั่นจึงเป็นการต่อยอดความต้องการในการบริโภคสื่อ ขณะที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นผู้รับสารกลุ่มใหม่ที่เข้าใช้โอเคเนชั่นก็จะได้รับข่าวสารจากสื่อในเครือเนชั่นฯ ไปโดยปริยาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Patrick Baltatzis (2006) ที่พบว่าบล็อกได้สนับสนุนวงการวารสารศาสตร์ โดยองค์กรสื่อสามารถใช้บล็อกเพื่อการติดต่อกับผู้รับสารใหม่ๆ และสามารถรักษฐานผู้รับสารเดิมไว้ได้

ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าทั้งสื่อหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ออนไลน์และบล็อก ได้กลายเป็นสิ่งที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยบล็อกได้ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงให้ผู้อ่านในโลกอินเทอร์เน็ตรายอื่นๆ ได้เข้าเว็บไซต์ข่าว สร้างกลุ่มผู้อ่านใหม่ๆ ที่ไม่เคยรับข่าวสารจากเครือเนชั่นฯ มาก่อน ขณะที่สื่อหนังสือพิมพ์ก็มีหน้าที่ในการนำพาผู้รับสารจากสื่อดั้งเดิมให้เข้าสู่โลกของสื่อออนไลน์เพื่อติดตามเนื้อหาที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ในเชิงเนื้อหาอีกลักษณะหนึ่งที่พบคือโอเคเนชั่นได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลทางด้านข่าวสารของสื่อทุกแขนงในองค์กร ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าการที่บล็อกเกอร์โอเคเนชั่นสามารถผลิตเนื้อหาได้อย่างเป็นอิสระ และคุณลักษณะของบล็อกที่ง่ายต่อการบริหารจัดการ เนื้อหาส่งผลให้โอเคเนชั่นมีเนื้อหาจำนวนมากปรากฏขึ้นบนบล็อกในแต่ละวัน โดยมีแหล่งข่าวทั่วประเทศซึ่งส่งเนื้อหาด้วยความสมัครใจโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งข้อมูลบางเรื่องอาจมีคุณค่าเชิงข่าวที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อองค์กรได้ แม้ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์จะชี้ให้เห็นว่าเนื้อหาข่าวสารในเว็บไซต์โอเคเนชั่น อาจขาดคุณภาพด้านความถูกต้องของเนื้อหาและแฝงด้วยอคติ เนื่องจากนักข่าวอาจยังคงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและจริยธรรมทางด้านวิชาชีพวารสารศาสตร์ แต่การนำมาใช้ประโยชน์ในการรายงานข่าวขององค์กรนั้นอาจนำมาเผยแพร่ในสื่อกระแสหลักได้ทันทีในกรณีที่เนื้อหาที่มีความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือมากเพียงพอ ซึ่งกองบรรณาธิการบล็อกโอเคเนชั่นจะเป็นผู้คัดกรองเนื้อหาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือ หรืออาจใช้เป็นวัตถุดิบในการต่อยอดทางความคิดของผู้สื่อข่าวก็ได้

ภาพที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบการเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารระหว่างสำนักข่าวเนชั่น และเว็บไซต์โอเคเนชั่นในบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป

นอกจากนี้ การผลักดันให้ผู้สื่อข่าวในองค์กรพยายามเปิดใช้บล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่นแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพในการสื่อสารของบุคลากรข่าวของบริษัทในฐานะนักข่าว 2.0 โดยการเปิดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในห้องข่าวนี้ ถือเป็นการทำงานและกระตุ้นผู้สื่อข่าวอาชีพในสังกัดต้องยกระดับมาตรฐานการทำงานของตนเองให้มีความสามารถในการรายงานข่าวให้ลุ่มลึกและรอบด้านยิ่งกว่า

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงการที่บริษัทเนชั่นฯ ได้พยายามบูรณาการเนื้อหาของสื่อในเครื่องจักรโดยการใช้ความสามารถของเทคโนโลยี การเปิดให้ผู้รับสารได้เข้ามามีส่วนร่วมในห้องข่าว และสร้างเครือข่ายข้อมูลข่าวสารให้กว้างขวางเพื่อลดต้นทุนในการผลิตเพื่อสร้างให้เกิดกำไรให้มากขึ้น และก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและกระตุ้นการบริโภคสื่อรูปแบบต่างๆ เพื่อต่อยอดความเป็นองค์กรสื่อครบวงจรและเป็นการรักษาสถานภาพของสื่อกระแสหลักให้คงอยู่รอดได้ในสภาวะที่สื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทน้อยลงไปในทุกวันนี้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะต่อบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป

1. ผลการวิจัยพบว่าเนื้อหาในด้านนักข่าวอาสา และบล็อกเกอร์ที่ทำหน้าที่นักข่าวอาสาอย่างจริงจังยังคงมีเป็นจำนวนน้อย ดังนั้น บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ควรส่งเสริมการผลิตเนื้อหาของสมาชิกเว็บไซต์ในฐานะนักข่าวอาสา โดยการจัดอบรมให้ความรู้หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเชิงวารสารศาสตร์และจรรยาบรรณวิชาชีพวารสารศาสตร์แก่บล็อกเกอร์อย่างต่อเนื่องดังเช่นที่เว็บไซต์โอไมยนิวส์ (Ohmynews) ในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นต้นแบบของเว็บไซต์โอเคเนชั่น ได้เปิดโรงเรียนสอนการทำงานข่าวแบบมืออาชีพให้กับนักข่าวพลเมือง คือ 'OhmyNews Journalism School' ซึ่งอาจกระตุ้นให้บล็อกเกอร์สนใจผลิตเนื้อหาในรูปแบบนักข่าวอาสาเพิ่มขึ้นและทำให้เนื้อหาข่าวสารจากบล็อกเกอร์ที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

2. ผลการวิจัยพบว่า โฆษณาในเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ควรคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อความเป็นอิสระในการผลิตเนื้อหาของบล็อกเกอร์ในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองบนเว็บไซต์โอเคเนชั่น ซึ่งอยู่ภายใต้องค์กรสื่อกระแสหลักเพียงเว็บไซต์เดียว ในอนาคตควรมีการศึกษาเว็บไซต์อื่นๆที่มีลักษณะที่ให้ผู้ผลิตเนื้อหาได้ด้วยตนเองที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการต่างๆ กัน เช่น เว็บไซต์ของผู้ผลิตสื่ออิสระ เป็นต้น เพื่อให้ได้ภาพสะท้อนในภาพรวมของสื่อที่มีลักษณะเชิงวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองบนอินเทอร์เน็ต

2. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ปรากฏในสื่ออินเทอร์เน็ตเพียงอย่างเดียว ในงานวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ปรากฏในสื่ออื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบถึงกระบวนการผลิต และการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร เพื่อนำไปพัฒนาว่าสื่อพลเมืองของประเทศไทยควรใช้ช่องทางใดจึงจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2541.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่/ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคมในต่างประเทศ: บทสำรวจพัฒนาการ สถานภาพและนัยเชิงความคิด/ทฤษฎีต่อการพัฒนาประชาธิปไตย. ใน อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล (บก.), ขบวนการประชาสังคมไทย: ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม, 2540.

เนชั่นตั้งเป้าปี 52 สางหนี้ 1.7 พันล. เชื้อพลิกท่ากำไร [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.ethainews.com/archives/1147> [24 มีนาคม 2552]

พรราชสีมา กุหลาบ. การสื่อสารถึงมวลชน บนไซเบอร์สเปซ: เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการกำกับดูแลเนื้อหาบนอินเทอร์เน็ต. ใน บทความประกอบการนำเสนอสัมมนาเรื่อง "รัฐกับสื่อมวลชนไทยในช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมือง". สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สถานเอกอัครราชทูตเยอรมนี ฝรั่งเศสและองค์กร IRASEC, 23 พฤษภาคม 2550.

พิมพ์มาส รัตนวัฒน์วรรณ. การปรับตัวของนักข่าวกรณีการขยายธุรกิจข้ามสื่อในกลุ่มเดอะเนชั่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.

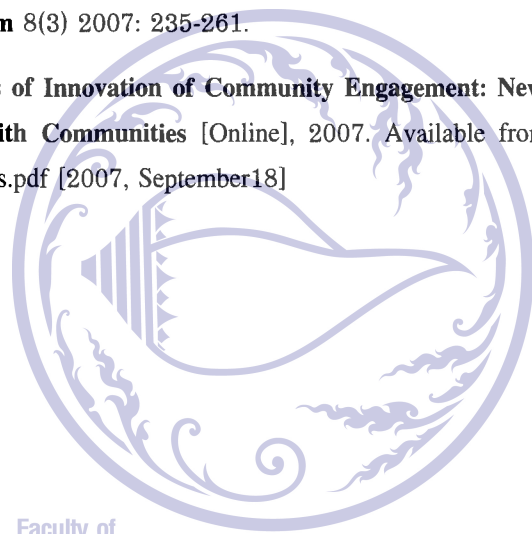
วุฒิชัย กฤษณะประกรกิจ. เปิดโลกแห่งบล็อก เปิดมันสมองมนุษยชาติ. นิตยสารจีเอ็ม (ตุลาคม 2549).

สมควร กวียะ. การสื่อสารมวลชน: บทบาท หน้าที สิทธิ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ. พิมพ์ครั้งที่ 5, 2545.

สื่อใหม่ อนาคตเครือข่าย. BizWeek (6-12 เมษายน 2550): A4.

ภาษาอังกฤษ

- Baltatzis, P. Is Blogging Innovating Journalism?. **Innovating Journalism** Vol.3 No.4 (May 29, 2006).
- Bowman, S. and Willis, C. We Media: How Audiences Are Shaping the Future of News and Information. **The Media Center at the American Press Institute** [Online], 2003. Available from: <http://www.hypergene.net/wemedia/weblog.php?id=P36> [2007, July 6]
- Deuze, M. The Web and its Journalism: Considering the consequences of different types of newsmedia online. **New Media & Society** 5(2) 2003 :203-230.
- K.Min, J. Journalism as a Conversation. **Neiman Reports** Winter 2005: 16-18.
- Reese, S. et al. Mapping the blogosphere: Professional and citizen-based media in the global news arena. **Journalism** 8(3) 2007: 235-261.
- Williams, et al. **Frontiers of Innovation of Community Engagement: News Organizations Forge New Relationships with Communities** [Online], 2007. Available from: <http://citmedia.org/reports/newscommunities.pdf> [2007, September18]

Faculty of
Co mmunication Arts
CHULALONGKORN UNIVERSITY